

5^e JAARGANG DECEMBER 1980/4

ARGUS

STICHTING KRITISCH FAUNABEHEER

Stop de snipenjacht !!

ARGUS is een kwartaalijdschrift van de
STICHTING KRITISCH FAUNABEHEER en de
LANDELIJKE WERKGROEP KRITISCH BOSBEHEER.
REDAKTIE:

Midas Dekkers, Harm van de Veen, Piet van
Zalinge.

REDAKTIEADRES:

Raadhuislaan 4, 3951 CH Maarn

LAY OUT:

Fred Hess

AAN DIT NUMMER WERKTEN MEE:

Sim Broekhuizen, Hans Brauwer, Remco Daalder,
Leo Snellink, Rita Stockmann, Gerrit v.d. Weess.

VERZENDADRES (adreswijzigingen sturen naar): Py-
thagorasstraat 232, 7323 HN Apeldoorn.

ARGUS is gratis voor donateurs die minstens f 15
per jaar betalen. Lasse nummers f 4,50 excl. porto.
speciale nummers uitgezonderd.

DE STICHTING:

De Stichting Kritisch Faunabeheer is op 11 december
1975 opgericht. Het doel van de Stichting Kritisch
Faunabeheer is het bevorderen van een moreel en
wetenschappelijk verantwoord faunabeheer. Dit
doel tracht de stichting te bereiken door onder meer:
* het toetsen van de faunabeheersmaatregelen
aan de doelstelling.

* het verrichten en stimuleren van onderzoek.

* het bekendmaken van onderzoeksresultaten
aan beleids instanties en het publiek.

SECRETARIAAT:

Postbus 76, 1243 ZH 's-Graveland.

t. l. 029 45-13 19.

BT STUUR:

In het bestuur van de stichting hebben zitting:
H. Gallagher, Mevr. R. Boeve-Bont, H. van Ever-
dick, J. Kattens, Mevr. H. Landman, H. Niesen,
P. Slot, Mevr. R. Stockmann, G. v. Weess en P. van
Zalinge.

DE WERKGROEP:

De Landelijke Werkgroep Kritisch Bosbeheer is
begin 1977 opgericht. Op 24 september 1980 is de
Werkgroep formeel een statutaire commissie ge-
worden van de Stichting Kritisch Faunabeheer.
Het doel van de werkgroep is het drastisch terug-
dringen van de hoge graad van onnatuurlijkheid
in een groot deel van de Nederlandse bossen. En
het bevorderen van het inheemse karakter,
waarbij menselijk ingrijpen zoveel mogelijk ach-
terwege moet blijven.

Mensen kunnen lid van de Werkgroep worden
door f 10,00 per jaar te betalen.

SECRETARIAAT:

Gravenhof 36, 6715 AN Ede.

BESTUUR:

In het bestuur van de Werkgroep hebben zitting:
Hans van der Lans, Roel Cosijn, Gerard van de
Sande, Peter de Wit, Pieter Kiesouw, Luc Berris,
Harm van de Veen, Dick Visser en Kees van
Berkel.

PENNINGMEESTER:

Zowel voor de Stichting als de Werkgroep:

Baandervrouwenlaan 135, 5282 TL Boxtel.

Girano.: Stichting Kritisch Faunabeheer:

35 22 188

Girano.: Landelijke Werkgroep Kritisch Bosbe-
heer: 38 96 353

TESTAMENTAIRE BESCHIKKING:

Indien U de Stichting of Werkgroep bij testamen-
taire beschikking wilt gedenken, bevelen wij U de
volgende formule aan: 'Ik vermaak aan de Stich-
ting Kritisch Faunabeheer, gevestigd te 's-Grave-
land of de Landelijke Werkgroep Kritisch Bosbe-
heer gevestigd te Ede, de somma van f .... (vrij
van alle rechten, ook het recht van successie).'

ARGUS 1980/4

INHOUD:

- 3 Samenwerking SKF - LWKB
- 4 Bestuur in het vizier
- 6 Affiche wedstrijd-uitslag
- 8 De steenmarter in de klem
- 10 Hubertusmissen
- 14 Van het snippenfront
- 20 Winkel

Knipselkrant, donateurs die geïnteres-
seerd zijn in toezending kunnen zich
voor f 25,— per jaar abonneren (niet-
donateurs f 45,—) via de penning-
meester Stichting Kritisch Faunabeheer,
postgiro 35 22 188, Boxtel. De knipsel-
krant verschijnt 6x per jaar.

Stuur Uw **knipsels** naar het **knipsel-
archief SKF, p/a Drs. H. Romers,
Raadhuislaan 4, 3951 CH Maarn.** Vermijd het gebruik van plakband en spaar
postzegels door Uw knipsels maande-
lijks te sturen. Toezending van berichten
uit kranten, artikelen uit weekbladen
e.d. die betrekking hebben op faunabe-
heer, jacht, stroperij, dierenhandel enz.
wordt zeer op prijs gesteld.

Stuur uw overig documentatiemateriaal,
zoals tijdschriften, boeken, wetenschap-
pelijke artikelen e.d. naar ons **Centrale
archief, p/a Archief SKF, Hoge zijde 7,
2543 XP Den Haag.**

Foto / Filmdienst en Fotoarchief SKF,
**coördinator Fred Hess, Ocarinalaan
218, 2287 RG Rijswijk, tel. 070-946482.**
Oud en nieuw foto- en filmmateriaal
wordt graag ontvangen. Zij die actief
mee willen werken en/of over bijzonde-
re kennis en vaardigheden beschikken
dienen zich bij de coördinator te mel-
den.

Foto's:

Sim Broekhuizen: pag. 9

Leo Heemskerk: pag. 15

Fred Hess: pag. 4 t/m 7, 10 t/m 13, 18

Jan van Laar: pag. 14

Jacques v.d. Neut: pag. 16, 17

Hans Scholten / Het Vogeljaar: pag. 1

Norman van Swelm: pag. 19

Tekeningen:

Herman Cleine: pag. 5

RIN: pag. 8, 9

Samenwerking Stichting Kritisch Faunabeheer en Landelijke Werkgroep Kritisch Bosbeheer

Al vrij snel na de oprichting van de Landelijke Werkgroep Kritisch Bosbeheer (LWKB) waren er contacten tussen de oprichters van de werkgroep en activisten van Kritisch Faunabeheer (SKF). In 1978 stond in Argus al een artikel van de toenmalige drijfveer achter de L.W.K.B., Cornelis Piël. Dit artikel over de beuk was een eerste kennismaking tussen Kritisch Bosbeheer en de lezers van Argus. Later verschenen nog enige artikelen van de hand van L.W.K.B.-leden in het stichtingsblad. Doordat de doelstellingen van de twee organisaties in eikaars verlengde liggen en elkaar zelfs overlappen werd er steeds meer over gesproken de samenwerking een blijvender karakter te geven. Sinds een half jaar is het zo ver. In september 1980 werden de statuten van de Stichting zodanig gewijzigd dat de L.W.K.B. als statutaire commissie deel ging uitmaken van Kritisch Faunabeheer. De praktische werkwijze van de werkgroep is hierdoor niet veranderd. Deze samenvoeging heeft vooral grote voordelen doordat nu de administratie, fonds- en donateurswerving gezamenlijk aangepakt kunnen worden. Bovendien kunnen de Kritisch-bosbeheerders nu aanspraak maken op enige pagina's van Argus. Inmiddels is er door de L.W.K.B. ook een vertegenwoordiger aangewezen voor het bestuur van Kritisch Faunabeheer. Op deze wijze blijft men dus goed op de hoogte van de ontwikkelingen binnen de beide organisaties.

Het afgelopen jaar is voor de werkgroep erg druk geweest. Naast een aantal uitgaven die reeds zijn uitgekomen, zijn er twee nieuwe uitgaven in voorbereiding gekomen. Nieuw is uitgekomen de boswetscriptie van Roel Cosijn en Gijs Dankers. Voluit heet hij 'Ontwikkeling van de Boswet inspelend op de belangen van natuurbehoud en een democratische besluitvorming'. Hij is bedoeld als een bijdrage in de totstandkoming van een nieuwe Boswet. Verder is verschenen de artikelenbundel 'Bosbeheer in op-

spraak'. Deze bundel geeft in 173 bladzijden een indruk van de discussie die naar aanleiding van de oprichting van de L.W.K.B. is ontstaan. Tenslotte is er het nu achter ons liggende jaar een fotoposter verschenen met enige opname's van West-duitsse 'oerwoud'-resten. Op de achterkant van de poster is een beschrijving van deze reservaatjes opgenomen. In voorbereiding is een uitgebreide fotobrochure. Deze moet een groter publiek een goede indruk geven van wat een natuurbos is. Waarschijnlijk zal deze uitgave binnenkort verschijnen. Verder zijn we bezig met het herschrijven van de nota's 'Natuurbos in Nederland' en 'Over zomergroene loofoerwouden in het Nederlands klimaatgebied'. Deze heruitgaven zullen in de loop van 1981 verschijnen.

Naast deze meer op propaganda gericht activiteiten, zijn er diverse L.W.K.B. leden ook veel praktisch bezig geweest. Zo zijn er enige kleine gebiedjes door vrijwilligers bewerkt om ze een meer natuurlijk aanzicht te geven. Verder zijn er twee regionale werkgroepen actief welke de L.W.K.B.-doelstellingen hanteren. Zowel het Vrijwillig Goois natuurbeheer als de Stichting vrijwillig bosbeheer Noord-Nederland zijn vooral bezig met uitvoerend werk in de sfeer van landschapsonderhoud en natuurtechnisch bosbeheer.

Het afgelopen jaar zijn er ook twee excursies geweest. Een excursie van twee dagen had het Neuenburger Wald en Urwald Hasbruch als doel. De andere duurde een week en leidde naar het Bayerischer Wald. Het ligt in de bedoeling dit jaar weer een of meerdere excursies te organiseren. Een en ander is echter afhankelijk van de beschikbare menskracht. Het wachten is op iemand die de organisatie van deze studiereizen op zich wil nemen.

Gerard van de Sande

Reewildjagers erkennen leugens

In Argus 1980 / 2-3 werd onder de titel **DUIDELIJK** een reclame pamflet van de stichting Reewild Trofeeën Show Gelderse Achterhoek (SRTGA) getoond. Daarin beweerden de reewildtrofeeënjagers dat de bergeenden en wulpen in de duinstreken en de lepelaarskolonie van het Zwanewater, vrijwel geheel ten offer vielen aan een veel te hoge vossenstand. Dit zou veroorzaakt zijn doordat Natuurmonumenten, 'de ervvijand van pasgeboren reekalveren, de Vos', op haar terrein beschermd verklaard had. Natuurmonumenten heeft van de reewildjagers geëist een rectificatie te verspreiden. Indien de reewildjagers hun aantijging niet als onjuist erkenden, zouden zij een gerechtelijk proces aan hun broek krijgen. De stichting Reewild Trofeeën Show voldeed aan de eisen. In een nieuw rondschrijven (dat dit keer echter niet naar de pers verstuurd werd) verklaarde zij:

- 'dat Natuurmonumenten vossen pas zal afschieten als dat nodig is;
- dat zij aanvaardt dat Natuurmonumenten de jacht op haar terreinen beter regelt dan de vrijheid van handelen die de Jachtwet de jagers geeft;
- dat zij bij haar bewering over het uitroeien van bodembroeders en lepelaars door de Vos, is afgegaan op ter plaatse betrokken personen (natuurlijk jagers) en elders verricht wetenschappelijk onderzoek; (Waar 'elders' ligt wordt niet vermeld)
- sedert natuurmonumenten het Zwane-water bezit, is het aantal lepelaars vrij constant gebleven, en dat geldt ook voor de Wulp in de duinterreinen terwijl de bergeenden daar zelfs in aantal zijn toegenomen'.

BESTUUR IN HET VIZIER

door Hugh Gallagher

Wat wij gedaan hebben

Professor Carlo Consiglio van de Universiteit van Rome heeft het initiatief genomen tot een nationaal referendum, met het doel in Italië te komen tot afschaffing van de jachtsport. Opiniepeilingen hebben uitgewezen dat de stemming onder de bevolking veel jachtkritischer is dan de houding van de met jagersverenigingen en wapenfabrikanten verbonden parlementariërs. Een volkstemming lijkt derhalve de aangewezen weg om aan de heersende wantoestanden ten aanzien van het faunabeheer een einde te maken. Na een veelbelovende start (binnen drie maanden was het vereiste aantal handtekeningen - 500.000 - reeds overschreden) moest het organiserende comité afgelopen zomer de noodklok luiden: geld om de voorlichtingscampagne door te zetten en aldus een gunstige stemming te bevorderen, ontbrak. Dientengevolge klopte met aan bij bevriende organisaties in Europa. Het bestuur van SKF heeft kans gezien een bedrag van f 1000,- vrij te maken ten behoeve van deze sympathieke actie van onze Italiaanse vogelvrienden. Meer kan de stichting, gezien de krapte van heer middelen, op dit moment niet missen. Wij hopen echter dat alle donateurs en lezers van Argus bereid zullen zijn dit bedrag met een eigen bijdrage aan te vullen. Stort u s.v.p. uw gift op gironummer 35 22 188 t.n.v. de penningmeester van de Stichting Kritisch Faunabeheer te Boxtel onder vermelding van 'Afschaffing Vogeljacht Italië'.

Begin november werden op tal van plaatsen in ons land wederom zogenaamde 'Hubertusmissen' opgevoerd. Zoals bekend gaat het hier om erediensten in RK-kerken, waarbij jagers, vergezeld van hun honden, wapens en doodgeschoten dieren, de geest van St. Hubertus herdenken - of wat daarvoor door moet gaan. In de praktijk komt dit neer op ordinaire jachtpropa-

ganda, waarmee zeer veel kerkelijke en buitenkerkelijke natuurliefhebbers grote moeite hebben. De afgelopen maanden heeft de Stichting een intensieve correspondentie gevoerd met de Nederlandse bisschoppen, teneinde hen te wijzen op het stuitend karakter van dit jagersvertoon. De reacties waren gemengd. Bisschop Muller liet ons weten zelf ook tegen hubertusmissen gekant te zijn. Andere bisschoppen stelden zich afzijdig op of onttrokken zich zelfs geheel aan hun verantwoordelijkheid voor wat zich in hun kerkgebouwen afspeelt. Niettemin hebben wij een tweetal belangrijke successen geboekt: de geplande hubertusvieringen te Naarden en Vierakker zijn op het laatste ogenblik afgelast. Verwacht mag worden dat hiermee een kentering is ingetreden. Wij menen namelijk dat het episcopaat niet gebaat is bij eventuele moeilijkheden in en rond kerkgebouwen en uiteindelijk toch gevoelig zal blijken voor de 'slechte pers' die deze hubertusvertoningen het katholicisme bezorgen.

Op 4 november vond in het ministerie van landbouw te Den Haag het lang verwachte gesprek plaats tussen Minister Braks en een delegatie van het bestuur van SKF. De oorspronkelijke aanleiding

tot dit gesprek was de Loden Kraai die aan zijn ambtsvoorganger, de heer Van der Stee, was toegekend vanwege diens plannen om het botulisme-gevaar te keren door middel van de jacht op watervogels - hetgeen door natuurbeschermers en jagers als onwijsheid beschouwd wordt. Teneinde onze erkentelijkheid uit te drukken voor het feit dat ook minister Braks bereid was met kritisch Faunabeheer kennis te maken, hebben wij hem bij de aanvang van het gesprek een kraai overhandigd die aanzienlijk lichter te verteren was dan het loden exemplaar, en wel in de vorm van een vruchtentaart met een SKF-vignet van marsepein. De stemming tijdens de daaropvolgende gedachtenwisseling was bepaald opbouwend en positief. Aan de orde zijn gesteld o.a. de betekenis van het begrip 'moreel en wetenschappelijk verantwoord faunabeheer', de preventie van ganzenoverlast, alternatieve beheersmaatregelen, de bescherming van de wezel, bunzing en hermelijn en de vermeende landbouwschade door roeken. De minister heeft met zichtbare be-

---

**Wandeling door de bossen rond
Otterloo van commentaar voorzien
door Kritisch Bosbeheer.**

langstelling kennis genomen van de ideeën die hieromtrent leven binnen SKF, gehoopt mag worden dat het gesprek heeft bijgedragen tot een betere verstandhouding tussen Kritisch Fauna-beheer en Landbouw.

Van vrijdag 7 t/m zondag 9 november is op het terrein van recreatiecentrum de Wijde Wereld te Otterloo het eerste SKF-kaderweekeind gehouden. Het aantal medewerkers van de stichting is in de loop der jaren zo zeer toegenomen, dat een goede onderlinge communicatie wel eens problematisch dreigt te worden. Doel van dit weekeind was derhalve, het contact tussen bestuur en medewerkers te versterken. Met name bestond grote behoefte aan meer overleg met de leden van de Landelijke Werkgroep Kritisch Bosbeheer (LWKB). Tijdens een serie rondetafel-gesprekken is uitvoerig van gedachten gewisseld over de relatie tussen bosbeheer en faunabeheer. Daarbij kwam bijvoorbeeld de vraag naar voren of en hoe een verantwoord beheer mogelijk is van grote zoogdieren (zoals b.v. wilde paarden) die eventueel in een bosgebied geïntroduceerd worden met de bedoeling de vegetatie op een natuurlijke wijze te beïnvloeden. Voor afgeronde conclusies hieromtrent is het momenteel nog veel te vroeg, maar de gedachtenvorming is in ieder geval op gang gebracht. Een gezamenlijke wandeling op zaterdagochtend door de besneeuwde bossen rond Otterloo bleek een puike gelegenheid te zijn de ideeën van Kritisch Bosbeheer op een instructieve wijze te illustreeren. Zaterdagmiddag heeft Midas Dekkers een voordracht gehouden over de sportvisserij in Nederland. Vooral de getallen die hij zijn gehoor verschaft met betrekking tot de enorme sterfte onder vissen veroorzaakt door de hengelaars, hebben niet nagelaten diepe indruk te maken. Naast beheerstechnische kwesties is ook nog een aantal organisatorische zaken aan de orde geweest, zo-

als bijvoorbeeld de problematiek rond de verschijning van Argus en de recrutering en opvang van nieuwe medewerkers. Buiten de officiële zittingen om is bovendien voldoende gelegenheid geboden voor het aangaan en versterken van informele contacten, die stellig hebben bijgedragen tot de ontspannen en vriendschappelijke sfeer die het weekeind gekenmerkt heeft. Alle aanwezigen waren het er dan ook over eens dat deze kaderbijeenkomst in de toekomst zeker herhaling verdient.

Wat wij niet gedaan hebben

Op 13, 14 en 15 juni is in de flevohof wederom een Game Fair gehouden. Niet alleen Kritisch Faunabeheer, maar ook alle andere natuurbeschermingsorganisaties hebben categorisch geweigerd aan deze jacht-kermis deel te nemen. Een reclame-vliegtuigje dat boven het terrein circelde met de tekst 'dood geen dier voor plezier' - een gezamenlijk initiatief van SKF en het International Fund for Animal Welfare - onderstreepte deze afwijzing. De Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie, die tezelfdertijd in de nabijheid een studiekamp hield, organiseerde een forum over jacht, waarin Harm Niesen het SKF-standpunt heeft vertegenwoordigd.

Waar wij mee bezig zijn

Hoewel nog midden in de winter, gaan onze gedachten reeds nu uit naar de Kieviten, wier eieren in Nederland nog steeds niet veilig zijn. Met het oog op de aanstaande wijziging van de Vogelwet zetten wij momenteel alles op alles om voor de Kievit een zo gunstig mogelijke regeling te bereiken. De eierrapers zijn echter op het oorlogspad, getuige het verzoek aan koningin Beatrix om het eerste kievitse weer in ontvangst te nemen - een gewoonte waaraan de vorige koningin terecht jaren geleden reeds een einde heeft gemaakt. Gehoopt mag worden dat koningin Beatrix zich nu niet tot

S.K.F.-leden delen pamfletten uit aan bezoekers van hubertusmissen.

exponent zal laten maken van een zo controversieel bedrijf als het rapen van kievitseieren.

Het eerste lustrum van Kritisch Faunabeheer valt in 1981. Te gelegenheid daarvan zal in het najaar een symposium voor alle donateurs en belangstellenden worden georganiseerd onder de titel 'Natuurbeheer in de jaren tachtig'. Momenteel wordt door de symposiumcommissie hard gewerkt aan de voorbereiding van deze bijzondere dag. Bovendien staat nog een tweede symposium op stapel, dat gewijd zal zijn aan het beheer van kraaiachtigen. Verwacht wordt dat deze bijeenkomst begin 1982 zal plaatsvinden. Het is allemaal nog ver weg, maar voor een goede organisatie is een langdurige voorbereiding noodzakelijk.

OPROEP

Help het vogelasiel de 'HAMRIK'

Het vogelasiel de Hamrik in Finsterwolde onder leiding van de heer J. de Haas kan uw financiële en daadwerkelijke hulp goed gebruiken bij het vele werk dat zij verrichten ten bate van de revalidatie van vogels en zoogdieren. Men heeft dringend behoefte aan een bestelauto. Wie er een 'over' heeft of in de buurt woont en af en toe tijd heeft om iets voor het asiel te vervoeren wordt gevraagd contact op te nemen met de heer J. de Haas (tel. 05971 - 4377). Ook uw financiële steun is welkom, stort uw bijdrage op rek. no. 320.303.004 van de Rabo-bank Finsterwolde ten name van J. de Haas onder vermelding van Vogelasiel de Hamrik.

UITSLAG:

GANZENAFFICHEWEDSTRIJD

Op zaterdag 27 september was het dan eindelijk zo ver: de jury van de ganzen-affiche-wedstrijd kwam in Leiden bijeen om de inzendingen te bekijken en te beoordelen. De leden van de jury - de vogelschilders Ko v.d. Broecke, Ed Hazenbroek, Ad Cameron, Rens Veenstra, Marius Kolvoort en John Reydon - kenden elkaar van te voren nog niet allemaal even goed, maar van elkaars werk waren zij natuurlijk wel op de hoogte. Zij maakten daarom van de gelegenheid gebruik door nader kennis te maken en over en weer afspraken te maken. Met zulke getalenteerde en gelijkgestemde mensen bijeen moest het wel een bijzonder plezierige bijeenkomst worden!

Een grote collegezaal van de universiteit was er voor nodig om alle 1141 affiches uit te leggen. Sommige inzendingen waren heel overwogen en beredeneerd - zoals bijvoorbeeld die van een ontwerper uit Dordrecht, die de contouren van een gans had opgevuld met de kleingedrukte tekst van een gedicht over ganzen, terwijl andere inzendingen meer recht uit het hart waren, zoals bijvoorbeeld die van het meisje uit Utrecht, dat een huilende gans tekende die over zijn doodgeschoten partner treurt. Zo waren alle inzendingen, ieder op zijn eigen wijze, overtuigende en aangrijpende pleidooien voor de bescherming van de gans. Het is de juryleden dan ook niet gemakkelijk gemaakt hieruit een selectie te maken. Toch is het gelukt. Na een eerste schifting bleek men het redelijk snel eens te kunnen worden over een viertal inzendingen die naar idee en uitvoering 'eruit' sprongen. Aldus werd unaniem besloten de volgende prijzen toe te kennen:

Derde prijs: E. van Ommen, Nieuwe Blekerstraat 23a, Groningen, voor zijn affiche van

drie brandganzen die over de kaart van Nederland vliegen. De tekst van deze affiche luidt: 'Bescherming is noodzaak. Houdt de wilde gans Nederlands!'

Tweede prijs: Gilbert van Avermaat, St. Jozefstraat 7, Oostakker, België, voor zijn affiche waarop meer dan levensgroot de kop van een brandgans is afgebeeld tegen de achtergrond van een grote rode zon, waarboven nog een viertal kleinere brandganzen vliegen. De tekst is als volgt: 'Gun de gans ook een kans.'

Eerste prijs: Wiebe v.d. Honing, Herman Gorterstraat 142, Wormerveer, voor zijn affiche met een gestileerde groep ganzen in een grafisch ontwerp, omlijst

door een krachtige tekst die oproept de ganzenjacht te stoppen

Van dit ontwerp is een affiche gedrukt die door de Stichting Kritisch Fauna-beheer verspreid zal worden. In dit nummer van Argus is een exemplaar bijgesloten.

De vier prijswinnaars worden bij deze hartelijk gelukgewenst. Niet vergeten mag worden, dat hun affiches 'het topje van de ijsberg' vormen: de overige inzendingen zijn allemaal ook zeer de moeite waard. Wij stellen daarom momenteel pogingen in het werk om alle ingezonden ontwerpen tentoon te stellen. In de komende Argus zal over zo'n expositie nader bericht worden.

Het bestuur van SKF dankt alle inzenders voor hun enthousiaste deelname aan de wedstrijd en de juryleden voor de consciëntieuze wijze waarop zij zich van hun taak gekwetend hebben. Het feit dat alle betrokkenen geheel belangeloos hebben meegewerkt, heeft er stellig toe bijgedragen dat de affiche-wedstrijd een groot succes is geworden.

Hugh P. Gallagher

De jury aan het werk, vlnr: Rens Veenstra, Hugh Gallagher, Marius Kolvoort, Ko v.d. Broecke, John Reydon, Ad Cameron en Ed Hazenbroek.

KRITISCH FAUNABEHEER

OP BEZOEK BIJ MINISTER

In september 1979 werd aan de toenmalige minister van landbouw, van de Stee, de loden kraai toegekend voor zijn uitspraak dat 'de jacht op waterwild een belangrijk middel is om het uitbreken van botulisme tegen te gaan'. De minister was echter op z'n zachtst gezegd nogal terughoudend om deze onderscheiding in ontvangst te nemen. Hij wilde eerst een gesprek. Toen de afspraak eindelijk gemaakt was, ging van der Stee naar Financiën en liet daarmee de zaak aan zijn opvolger over. Minister Braks wilde graag met ons praten, maar de afspraken stonden kennelijk onder een slecht gesternte, want pas op 4 november jl. was het zover. De minister was tijdens het gesprek vergezeld van een drietal hoge ambtenaren, waaronder de directeur van de Dienst Faunabeheer, Doude van Troostwijk. Onze delegatie bestond uit Hugh Gallagher, Rita Stockmann, Fred Hess en Harm Niesen. Om de minister tenminste het voordeel van de twijfel te gunnen kreeg hij in plaats van een kraai

**Direkteur Faunabeheer,
Doude van Troostwijk.**

een taart met het embleem van SKF aangeboden.

Het gesprek zelf verliep in een goede sfeer. Wij hadden ons gerealiseerd dat niet op concrete beloften gerekend behoefde te worden. Het ging vooral om een verduidelijking van de standpunten. De minister gaf te kennen, zelf geen jager te zijn en de jacht vooral in het licht van schade aan de landbouw te willen bekijken. Daarbij wilde hij andere, in onze ogen betere beheersvormen, bepaald niet uitsluiten. Zo heeft het Centrum voor

agro-biologisch onderzoek (Wageningen) opdracht gekregen een onderzoek in te stellen naar de werkelijke schade door ganzen. Als uitvloeisel hiervan moet er een boekje met richtlijnen voor het taxeren van de schade komen. Als de schade aanzienlijk minder blijkt dan tot nog toe wordt aangenomen kan zelfs worden overwogen de jacht te staken. Binnenkort zal er **een aanpassing plaats vinden van de Jachtwet** in verband met internationale afspraken. Hierbij zal worden getracht de gedachte van de Motie Beekmans mee te nemen. Die motie vraagt de verschillende wetten op het gebied van de flora en fauna beter op elkaar af te stemmen en zo mogelijk tot één algemene natuurbeschermingswet te komen. Verder kon de minister medelen dat hij overweegt de jacht op kleine roofdieren zoals bunzing, hermelijn en wezel volgend jaar **geheel te sluiten. Maar de vos valt hier**

nog steeds buiten.

Tot slot werd vrij uitgebreid gesproken over de roek. Door een fanatieke vervolging gedurende tientallen jaren is deze kraaiachtige zeer sterk achteruit gegaan. Ook hier was het argument schade aan landbouw en jagersbelangen. Sinds enkele jaren was de jacht op de roek echter gesloten. Alleen in de provincies Limburg en Drente is er tot nu toe enige sprake van vooruitgang van de stand. Hiertegen is van bekende zijde heftig geageerd. De dienst Faunabeheer (dus niet een terzake kundige organisatie als het RIN) voert nu 'inventarisaties' uit van de roekenstand. Kennelijk doel is een heropening van de jacht. In Drente is dit zelfs al gebeurd. Daar wordt nu vooral geschoten op die roeken die duidelijk niets met eventuele schade te maken hebben! **Hiernaar werd ons een onderzoek beloofd.**

DE STEENMARTER IN DE KLEM

door Sim Broekhuizen

'Komt vrij zeldzaam voor in het oosten van Overijssel en Gelderland, Limburg, Noord Brabant. In andere provincies waarschijnlijk niet.' Zo beschrijven IJsseling en Scheygrond de verspreiding van de steenmarter in ons land in hun boekje *Wat is dat voor een dier* (1977). Een dier met een beperkte verspreiding dus, waarvan de meeste mensen zullen vinden dat hij terecht beschermd is. De soort schijnt hier nog voor te komen in landschappen waar de nabijheid van het buitenland al een beetje te proeven is. Omdat we die sensatie natuurlijk niet overal kunnen hebben, zijn we geneigd de zeldzaamheid van de steenmarter makkelijk te accepteren. De meeste Nederlanders kennen de steenmarter dan ook niet van eigen waarnemingen, velen weten zelfs niet van de aanwezigheid in Nederland af. Voor zover zich men al zorgen maakt om het voortbestaan van de steenmarter, richt die zorg zich hoofdzakelijk op de vraag bij welke wet de bescherming het best zou kunnen worden geregeld.

Toch is de zeldzaamheid van de steenmarter niet direct een natuurlijk gegeven. Tot in de vorige eeuw had de soort nog een landelijke verspreiding. Ze werd beschouwd als schadelijk wild, en op de bestrijding stond een premie. Hoe straf de bestrijding geweest is, valt thans moeilijk na te gaan. De reputatie van de steenmarter was echter slecht, getuige de beschrijving in Brehms *Tierleben* (1877): 'Waar hij maar even kan, sluipt hij de hokken van het pluimvee binnen en doodt met onvoorstelbare moordlust. Niet zelden vindt men tien tot twaalf, ja zelfs twintig stuks gevogelte dood, die in een enkele nacht zijn afgemaakt.' Deze slechte reputatie, samen met de grote waarde van de winterpels, die toender - tijd al tien gulden kon opbrengen,

maakt het waarschijnlijk dat de jachtdruk hoog geweest is. In hetzelfde Brehms *Tierleben* staat in ieder geval: 'In Holland schijnt hij tegenwoordig bijna uitgeroeid te zijn, wordt er thans onevenredig weinig gevonden.' Inderdaad blijkt uit het tijdschrift *Jacht en Visserij* (1856) dat in 1855 in Noord-Holland geen enkele steenmarter voor premie werd ingeleverd, in Zuid-Holland slechts zes, en in Gelderland zelfs niet meer dan vijf. Gezien echter het feit dat ook toen de waarde van de huid waarschijnlijk hoger was dan de premie (slechts 30 cent), moet er rekening worden gehouden met de mogelijkheid dat - net als nu met de vos - de vangst aanmerkelijk hoger was dan het aantal uitgekeerde pre-

mies.

In de eerste helft van deze eeuw heeft de achteruitgang van de steenmarter zich voortgezet. Incidentele meldingen kwamen nog uit alle provincies (zie fig. 1), maar de restpopulaties waren op veel plaatsen zo kwetsbaar geworden, dat er veel uitstierven.

Wettelijke bescherming kreeg de steenmarter bij ons pas in 1947. Dit heeft niet tot een herstel van het oorspronkelijke opstallen en een efficiëntere bouwtrant, maar vooral door de schaalvergroting in de landbouw met het daaruit voortvloeiende verlies aan overhoeken, heggen, verspreidingsgebied geleid. Door renovatie of sloop van oude gebouwen en graften en oude holle bomen, namen de

Fig. 1: De verspreiding van de steenmarter in Nederland sinds 1900.

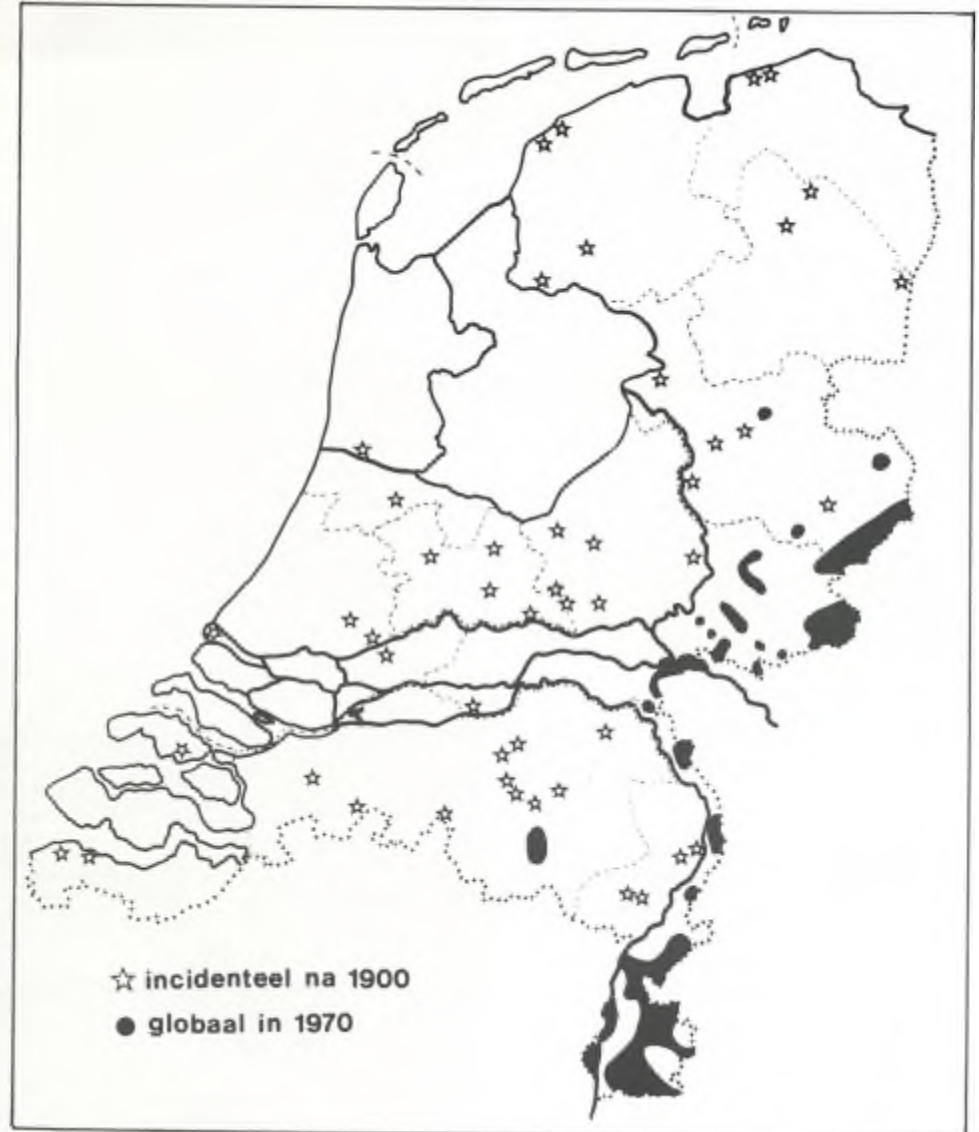
Bronnen:

H. Dirks, 1979: De steenmarter (*Martes foina* Erxleben): Literatuuroverzicht. Arnhem, intern R.I.N.-rapport.

A. van Wijngaarden, V. van Laar en M.D.M. Trommel 1971:

De verspreiding van de Nederlandse zoogdieren.

Lutra, 13, 1-3: 41 pp.

Fig. 2: Volwassen steenmartermoer met halsband en zendertje bij oude schuur.

vestigingsmogelijkheden met name na de Tweede Wereldoorlog snel af. Ondertussen kon wettelijke bescherming een gestaag voortgaande stroperij niet verhouden. Toch lijken niet overal de levensvoorwaarden voor de steenmarter verloren te zijn gegaan. Met de verdergaande veiligstelling van natuurgebieden en een daarop gericht beheer lijkt het zelfs mogelijk dat plaatselijk die levensvoorwaarden weer hersteld worden. Net als bij de raaf hoeft het uitgestorven zijn niet per se als definitief geaccepteerd te worden.

Een belangrijk nadeel voor de steenmarter is, dat hij zich niet als de raaf makkelijk van het ene geschikte terrein naar het andere kan begeven. In feite zijn veel potentieel geschikte plaatsen door hun isolatie zo onbereikbaar geworden, dat ze voor de steenmarter niet eens meer relevant zijn, tenzij hij er weer door de mens zou worden uitgezet. De bescherming moet zich nu in de eerste plaats richten op het tegengaan van verder uiteenvallen van het huidige verspreidingsgebied, het versterken van de samenhang van delen daarvan en het bevorderen van de bereikbaarheid van potentiële leefgebieden in de omgeving. Vooral aan de laatste aspecten is tot nu toe weinig aandacht besteed. Integendeel, de isola-

Fig. 3: Begin (zwarte symbolen) en einde (open symbolen) van nachtelijke verplaatsingsactiviteiten bij vrij levende steenmarters. Ter vergelijking zijn als stippellijnen weergegeven de gemiddelden van de zelfde waarden bij dassen in Engeland (bron: E.G. Neal, 1977: Badgers. Dorset, Blandford Press.)

tie van de subpopulaties neemt nog steeds toe door de scheiding van de functies van natuur, landbouw en urbaan gebruik. Aan het bewust handhaven en creëren van 'stepping-stones' door het cultuurlandschap komt men niet toe. De plannen voor de 'nationale landschappen' geven enige hoop, omdat zich hierin de functies van natuur, landbouw en wonen geïntegreerd worden.

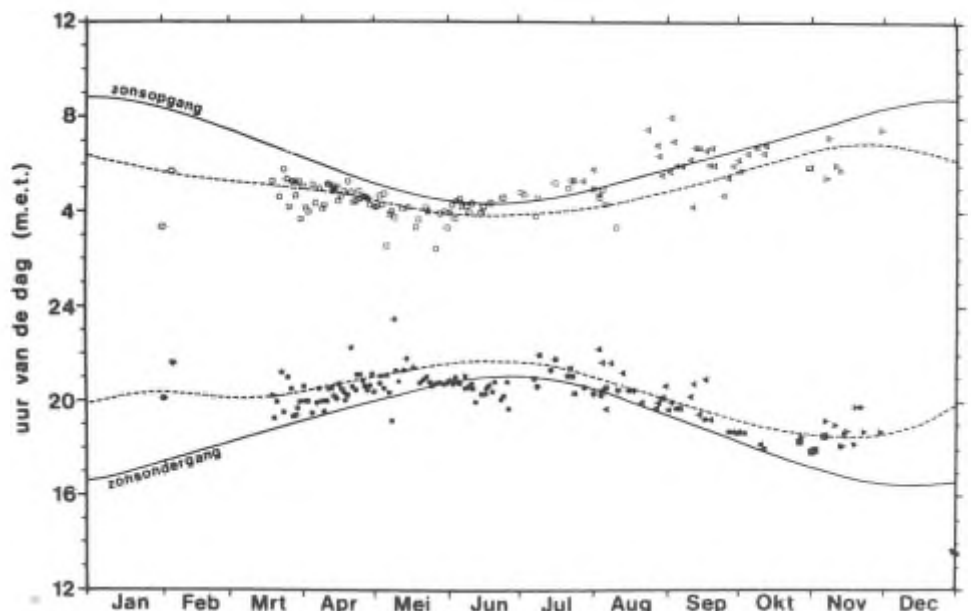
Om enig inzicht te krijgen in de eisen die ten behoeve van de steenmarter aan het landschap gesteld moeten worden, tracht het Rijksinstituut voor Natuurbeheer thans wat meer te weten te komen van de leefwijze van de Steenmarter. Zo hoopt men ook de levensbehoeften beter te leren kennen. Nu valt dat allemaal niet mee. Behalve dat hij al vrij zeldzaam is, is de steenmarter ook nog een dier dat 's nachts actief is en menselijke activiteit schuwt. Onderzoek zou dan ook nauwelijks mogelijk zijn, als we niet de beschikking hadden over hulpmiddelen zoals kleine zendertjes (fig. 2) en

infra-roodtelevisie. Het blijft trouwens bizar, gegevens te verzamelen van dieren die je zelden of nooit te zien krijgt.

Het activiteitsritme van Steenmarters blijkt in hoge mate overeen te stemmen met dat van dassen (fig. 3). Deze twee marterachtigen hebben trouwens toch veel gemeen. Zo hebben ze beide een opmerkelijk gevarieerd menu, waarop behalve knaagdieren, konijnen, vogels en eieren, ook insecten, wormen, vruchten en bessen voorkomen. Dit wetende, waren we toch verrast te merken dat één van de door ons gevolgde Steenmarters wekenlang hoofdzakelijk bleek te leven van de rijpe bessen van de Zwarte Nachtschade. Achteraf realiseer je je dan dat de giftigheid van die bessen voor een aantal dieren wel moet meevallen, anders zouden ze voor de verbreiding van de plant niet goed kunnen functioneren.

Wat de steenmarter ook met de das gemeen heeft, is het soms grote leefgebied. Hoewel we nog onvoldoende inzicht hebben in de factoren die de omvang ervan bepalen, bleek al wel dat er grote individuele verschillen bestaan. De grootst gemeten afstand tot nu toe binnen een leefgebied was 6,5 km. Binnen het leefgebied worden verschillende dagrustplaatsen gebruikt, waarbij in het winterhalfjaar vooral menselijke bebouwingen worden betrokken.

Hiermee is dan tegelijk het probleem van het behoud van de steenmarter weergegeven. Voor het behoud van populaties van een zekere omvang die niet al te kwetsbaar zijn, kan niet volstaan worden met de aankoop van enkele terreintjes, maar moet op landschapsschaal gewerkt worden. Steenmarters en dassen, vormen dan ook directe toetsstenen voor ons landschapsbeheer. De mogelijkheden voor de steenmarter om weer delen van het al verloren gegane verspreidingsgebied terug te winnen, bieden niet veel ruimte voor optimisme. Hetgeen niet wil zeggen dat er plaats kan zijn voor fatalisme.

Hubertusmissen in Nederland

Jagerspropaganda in R.K. Kerk

door Rita Stockmann

Hubertusmissen zijn Rooms-katholieke kerkdiensten waarin de priester zich bij laat staan door propagandisten van de Koninklijke Nederlandse jagersvereniging, die vanaf een tweede preekgestoelte de kerkgangers proberen te overtuigen van het nut van de plezierjacht. In Lotum (Limburg) is het gebruikelijk dat de jagers hun schiettuig door de pastoor laten zegenen. Veel pastoors zien er evenmin heen in tijdens de offerande doodgeschoten dieren in ontvangst te nemen. Dan worden er door kinderen, honden of fraai uitgedoste jagers (jaagsters) konijnen, hazen, eenden en fazanten aangeboden. Deze kapotgeschoten dieren moeten bengelend aan poot of hals de kerk een uurtje opluisteren. Dat ook jagende kerkgangers hun hond in de kerk mee mogen brengen, levert op de meest ongelegen momenten oorverdovend la-

waai op. Na de kerkdienst worden aan deze honden 'Hubkes tegen hondsdolheid' uitgereikt.

De eerste hubertusviering werd gehouden in 1973, ter gelegenheid van het 85-jarig bestaan van de Koninklijke Nederlandse jagersvereniging, in Ulvenhout (N.Br.). De organiserende KNJV-afdeling zag zoveel voordeel in deze manier van begrip kweken voor hun hobby, dat zij besloot er in het vervolg ieder jaar omstreeks 3 november (naamdag van Sint Hubertus), de R.K. Kerk in Ulvenhout voor te gebruiken. Aangemoedigd door de jaarlijkse stroom pelgrimsgangers naar Ulvenhout, waarvan sommigen zelfs helemaal van de Veluwe kwamen, met een heus Veluws zwijn als offerande, besloten tal van andere actieve jagersafdelingen ook elders in het land

hubertusmissen te gaan houden. Terwijl Ulvenhout zijn eerste Hubertuslustrum beleefde, refereerden kleine Veluwe en Twentse dorpjes aan 'eeuwenoude tradities' omtrent de nagedachtenis van deze schutspatroun der jagers. In het Gooi bedacht een groep jachthoornblazers tijdens de wekelijkse oefening hoe mooi het zou zijn in de R.K. Kerk van Naarden op Sint-Hubertusdag een gedenk- en bezinningsdienst te organiseren. Behalve het partijtje blazen bedongen zij deelname van de propagandastands van de Koninklijke Nederlandse jagersvereniging en de Vereniging het reewild in de kerk! Zelf zorgden ze voor de nodige publiciteit in de kranten, om deze bijzondere dienst in de belangstelling te brengen.

Tafereel voor het altaar in kerk te Wouwse Plantage.

De Stichting Kritisch faunabeheer heeft bezwaar tegen de hubertusvieringen omdat de R.K. Kerk zich zo identificeert met de jagers, zeker indien die kerk toestaat, dat jagers, soms zelfs vanaf de kansel, vrijelijk hun jagersvisie op 'oogstprincipes' en 'oerinstinkten tot doden van dieren' over het publiek uitstorten. Daarom hebben we al geruime tijd geleden bij alle bisschoppen van Nederland op beëindiging van dit soort erediens ten aangedrongen.

Uit de antwoorden van de bisschoppen bleek, dat ze niet op de hoogte waren van de nieuwe gebruiken in hun dioceses. Desondanks bleek het aantal te houden hubertusmissen dit najaar groter dan ooit. Daarop besloot Kritisch faunabeheer, het niet bij een hernieuwd verzoek aan de bisschoppen tot beëindiging van de gewraakte missen te laten, maar ook pamfletten uit te delen aan alle kerkgangers van kerken die hun viering aangekondigd in de Nederlandse Jager en in de dagbladen hadden.

Dat niet alléén Kritisch faunabeheer, maar ook de Nederlandse pers zo langzamerhand wel eens wil weten wat een hubertusmiss allemaal inhoudt, onderzocht een ijverige onderzoeker van politie in de Wouwse Plantage. Dit dorpje in de zuid-west hoek van Brabant vierde dit jaar voor de tweede, en naar het zich laat aanzien tevens laatste maal, zijn hubertusviering. Om op alle eventualiteiten voorbereid te zijn, vond vooraf een bespreking plaats tussen burgemeester, jagers en politie, over de te voeren strategie als Kritisch faunabeheer ten tonele zou verschijnen. Afsproken werd dat de politie zoveel mogelijk gesprekken tussen SKF-ers en kerkgangers moest verhinderen. Daarop werd door de politie informatie ingewonnen over de te verwachten aantallen SKF-ers. Nadat zodoende was komen vast te staan dat Kritisch faunabeheer over tenminste 6.000 actieve mensen kan beschikken, heerste er op de bewuste morgen een gespannen sfeertje. Er liepen politiemensen in burger en in de zijstraten stonden politiebusjes. Tamelijk overdreven maatregelen voor vijf mensen die na de kerkdienst pamfletten aan de kerkgangers uitdeelden. De politie wenste het echter als een 'grote zaak' te blijven zien, en beschouwde iedere vreemdeling als verdacht. In haar ijver, het de jagers zoveel mogelijk naar de zin te maken ging de politie zover, dat zij officiële persmensen belette normaal hun werk te doen!

Intussen had men in het Gooi ook niet stil gezeten. Tal van natuurbeschermingsorganisaties drongen er in krante-publicaties op aan, de voorgenomen hubertusviering in Naarden geen doorgang te laten vinden. Hierop liet bisschop Zwartkruis van Haarlem ons per brief weten dat hij, via zijn vicaris, de viering had afgelast.

Bisschop Möller van Groningen liet weten: 'Dat de wijze waarop in Noord-Nederland het geloof beleefd wordt, van dien aard is, dat daar geen hubertusmissen in passen'. Dit alles deed de pastoor van de St. Willibrorduskerk in Vieraker (Gelderland) besluiten af te zien van de geplande hubertusviering en te volstaan met enkele nummers van de jachthoornblazersgroep 'Cornure'. Na

Het (op-) geofferde wild in de kerk in de Wouwse Plantage.

afloop van de overigens gebruikelijke zondagsmis, bedankte de pastoor de muzikanten voor de mooie muziek. Wij hopen dat de richtlijnen van alle bisschoppen inzake hubertusvieringen, in overeenstemming gebracht zullen worden met de functie van de R.K. Kerk.

Commentaar in de Nederlandse Jager, 19 november 1980, no. 24

Beneden peil

Dat tegenstanders van jagers, jacht en wildbeheer bereid zijn zeer ver te gaan in hun kritiek en tegenacties is bekend. En dat men zich plaatselijk niet ontziet om op een zeer bedenkelijk niveau te protesteren is kortgeleden weer eens duidelijk geworden in de gemeente Naarden.

Een kleine groep jachthoornblazers genoot al enige tijd gastvrijheid in de r.k.-kerk ter plaatse om het jachthoornblazen op een hoger peil te brengen. Al oefenend kwam men op het idee om op St. Hubertusdag '80 voor een kleine groep genodigden op sfeervolle wijze een **gedenk- en bezinningsdienst** te houden onder leiding van de gastvrije pastoor Bruin. Géén imitatie dus van de in het Zuiden ingeburgerde Hubertusviering met het opdragen van de H. Mis. Nee, een korte en sfeervolle dienst met de nadruk op bezinning en gedenken. **Helaas leerde de praktijk dat dit op sommige plaatsen in Nederland anno 1980 niet mogelijk is!**

Particulieren, leden van plaatselijke milieugroepen en het SKF oefenden een

dermate grote druk uit op de plaatselijke herder, dat hij het onder spijtbetuing voor beter hield de gedenkdienst niet te laten doorgaan. Was dit een wijs besluit? De jachthoornblazers zijn teleurgesteld. Dat is zonder meer duidelijk. Het moet ook een ontstellend beïnvloed gevoel zijn te ervaren, dat het niet mogelijk blijkt uiting te geven aan een volkomen legale zaak in een land waar de vrije meningsuiting zo hoog in het vaandel wordt geschreven.

De 'winnaars' zullen waarschijnlijk voor een groot gedeelte bestaan uit lieden die ook na de overwinningsroes niet dieper zullen nadenken. Dat is voor hun goedmoedigheid waarschijnlijk maar beter ook, want een en ander zou wel eens herinneringen kunnen oproepen aan kleine terreurgroepen die in de jaren dertig stap voor stap de vrije meningsuiting de nek omdraaiden.

Al met al blijkt maar weer eens, hoe gevaarlijk het kan zijn om kritisch te willen zijn zonder na te kunnen denken!

H.

"Verdomme!., ik was vorig jaar al in het nieuws"

Een hubertusmis in Lottum

door Fred Hess

Het was half acht in de ochtend toen ik in Lottum, een dorp bij het Limburgse Venlo, arriveerde. Afgezien van een stel eksters en tortelduiven, dat zich tegoed deed aan de etensresten op de stoep van de plaatselijke patatkraam, was er weinig leven op het dorpsplein voor de kerk. Niets wees er op dat er een hubertusmis op handen was.

Mij bekwam het bange gevoel dat meneer pastoor mij tóch in de maling had genomen inzake de aanvangstijd. Ik had hem een paar dagen geleden over gebeld. Hierbij had ik hem gevraagd hoe laat de hubertusmis gehouden zou worden omdat ik er graag foto's wilde komen nemen. Zijn antwoord: 'Verdomme, meneer ik was vorig jaar al in het nieuws'. Hierbij doelde hij op het feit dat vorig jaar een plaatselijke stroper zijn schiettuig bij de andere te zegenen geweren had gelegd. Dit feit was bekend geworden en via het ANP verspreid. Verder vroeg de pastoor zich af: 'Wat ziet u hier toch in, het is hier louter een plaatselijk gebeuren'. Maar na veel heen en weer gepraat noemde hij uiteindelijk de aanvangstijd voor hij vrij abrupt ophing. Het vrij vroege aanvangstijdstip en de plotselinge bereidheid waarmee hij het noemde wekten mijn wantrouwen. Daar ik niet het risico wilde lopen de mis te missen ging ik toch zaterdag 1 november des te vroeger op weg naar Lottum. Met het bovengenoemde resultaat. Half acht: niemand. Kwart voor acht: niemand. Tien voor acht: nog niemand.

Ik begon reeds de moed te verliezen tot vijf voor acht een auto voorzien van KNVJ-stickers het kerkplein opreed. Een jager stapte uit. Met het geweer over de schouder ging hij richting kerk. Als bij toverslag of afspraak doken in korte tijd overal jagers op. Ze kwamen uit de huizen rond het plein of uit zijstraten, met of zonder vrouw en kinderen. De kinderen droegen het geweer van vader trots over de schouder. In de kerk aangeland werden de wapens op de grond voor de kerkbanken gelegd.

Op de eerste rijen zag het groen van de jagers, het was een twintigtal jagers met aanhang, voorzien van alle noodzakelijke attributen zoals zitstokken en al dan

niet met een scheerkwast opgetuigde hoedjes. Hoewel ik mij zelf in stemmig groen had uitgedost, bekeken ze me met een zekere argwaan. Ook meneer pastoor keek wat verstoord toen hij mij, druk fotograferend, in de gaten kreeg.

De mis begon. Vanaf de gaanderij klonk jachthoorgeschal. Meneer pastoor maakte gewag van het 'goede werk' dat jagers doen ter instandhouding van de natuur in Nederland. Verder vroeg hij Gods bescherming voor het wild tegen

de duivelse invloeden zoals de hondsdoelheid. Na de preek begaven de jagers zich naar het altaar om de hostie in ontvangst te nemen. Tot slot begaf de pastoor zich, gevolgd door twee misdienaren met emmer en wijwaterkwast, naar de gereed liggende geweren. Onder het uitspreken van onduidelijke woorden zegende hij de wapens. Hij wenste de jagers nog een goede jacht en verdween achter de coulissen. Met meeneming van de geweren spoedden de jagers zich even later de kerk uit. Onder jachthoorntonen werden ze opgeslokt door het café tegenover de kerk. Pas na geruime tijd leek het geschal vanuit het café afdoende in de Jägermeister gesmoord. De rust was in het dorp weergekeerd.

Meneer Pastoor zegent de jachtgeweren.

Zo is het toevallig ook nog es een keer!!

Hieronder volgt een fragment uit de tekst van de folder die tijdens de Hubertusmissen voor de kerk werd uitgedeeld.

Het onderstaande artikel is overgenomen uit het tijdschrift 'De nieuwe eeuw', jaargang 38 (1957) no. 4.

MISBRUIKT CHRISTENDOM?

SINT HUBERTUSDAG viel dit jaar op zondag. Men heeft deze Heilige tot patroon van het jagersgilde gekozen, maar op wankele basis. Immers, de befaamde verschijning van het hert met het Kruis tussen de horens wordt ten onrechte in het leven van Hubertus geplaatst. Dit moet een verwarring zijn met de oude martelaar Eustachius!!
Soit, maar ik snap niet hoe men zich in het hoofd heeft gehaald, Hubertus of Eustachius naar aanleiding van dat verschijnsel tot patroon en beschermer van de jagers te kiezen! Na zulk een wonderlijke verschijning zal die heilige toch voor geen geld van de wereld nog ooit een pijl op een hert of ander wild hebben kunnen afschieten!! Hij werd in zijn hart van dat moment af patroon en beschermer van **het wild** en niet van de jagers!!

Maar ja, met patroonskeuzen kan het soms raar lopen en hierover wilden wij het eigenlijk niet eens hebben. Iets anders rond **Sint Hubertus** heeft ons dezer dagen sterk verontrust. In het 'Limburgs Dagblad' van 4 november lazen wij een enthousiast verslag van de Hubertus-zondag in Wiemesmeer. Het is werkelijk roerend en enorm. Zoals wellicht op geen enkele zondag in het jaar, puilden het kerkje uit van mensen, al lang voordat de Mis een aanvang nam.

Uit authentieke religieuze belangstelling?? Welnee, enkel uit zucht naar **Show**. En show was er te genieten. Heel de voornamelijk jagerswereld trok met paarden en meute kerkwaarts. De paarden en de meute bleven buiten de kerk, maar 'twee prachtige jachthonden, in bedwang gehouden door de jagermeesters, vertegenwoordigden de meute en mochten in het **Priesterkoor** staan!
Zelfs luisterde de Wijbisschop Mgr. van Zuylen, in hoogst eigen persoon deze plechtigheid op. In het priesterkoor stond het jachthoorn-ensemble opgesteld en 'blies gedurende de **GEHELE MIS** de mooie jachtmotieven'....
Het ging er dus gedurende de viering van de Heilige Mysteriën wel zeer sacraal en liturgisch aan toe!! Na afloop van de H. Mis werden manden vol **Hubertusbroodjes** uitgedeeld aan de kerkgangers, van het Eucharistisch Brood wordt na-

tuurlijk niet gerept, maar dat is nou al te christelijk bij zo'n plechtigheid.

Ook de paarden en honden kregen Hubertusbrood!! Na de H. Mis zong het knapenkor op het oksaal nog een groot aantal jacht- en bosliederen, terwijl ondertussen paarden en meute gezegend werden.

En toen gingen zij zeker naar huis om verder feest te vieren? Men zal toch wel niet van dit fenomenaal - zeer christelijk gezelschap verwachten dat ze onmiddellijk vanuit de kerk gaan **jagen??**

Trouwens, de jacht kreeg de welwillende goedkeuring van de Wijbisschop, want hij 'verrichtte de liturgische zegening van het woud'.(!)

Het parool leek die dag wel een allergodsdiensgigst 'safety first'.

En toen ging het los in wilde draf van meute en jagers op het wild.....

Vermoedelijk hebben Eustachius, Hubertus en Franciscus de beestjes even ge-
waarschuwd:

PAS OP, de MENS dringt in het woud!!!!

Hebben deze Heilige vrienden van de dieren, het woud en zijn bewoners ook niet gezegend en beschermend hun bid-dende handen over hen gespreid?

Ik ben voor het illustere gezelschap maar blij dat ze mijn oude vriend Kierkegaard niet tegenkwamen. Hij had vast zijn mond niet gehouden in naam van Christus, en dan was er geen latijn door zijn tanden gesist.....

Pater Dr. A. v.d. Wey
kloosterorde der Carmelie-
ten.

RITUEEL SLACHTEN

Op 7 november vond in het NOS-radioprogramma *Meer over minder* een discussie plaats over de stelling dat jacht ten goede aan de natuur komt. De stelling werd verdedigd door T. Veen (directeur van de KNJV) en bestreden door Gerrit van Weess (bestuurslid van de SKF). In het vervolgprogramma *Op de zeepkist* konden luisteraars reageren op deze stelling. Eén van de reacties willen we u niet onthouden. Ze is van professor J.H. Koeman van de Landbouw hogeschool Wageningen.

Citaat journalist:

'... Hij vindt dat er als we praten over dierenleed dat er eigenlijk met twee maten wordt gemeten, als het gaat om de omgang met dieren.'

Volledig citaat Koeman:

'En dan wil ik even refereren, ook aan de bestaande wet op dierproeven die binnenkort echt van kracht wordt in Nederland, waar toch alle aandacht wordt geschonken aan de ethiek in de omgang met dieren, waarin heel nadrukkelijk wordt gesteld dat noemenswaardige pijn of ernstig ander ongemak bij dieren, waar mogelijk moet worden voorkomen. Dat het één en ander onder toezicht moet staan van een dierenarts of daarmee vergelijkbare deskundige en dan zie je anderzijds dat de jacht op een uitermate primitieve wijze wordt uitgeoefend. Dat daarbij van een dergelijke ethische begeleiding helemaal geen sprake is. Ik wil zeggen dan is er een hiaat hè. Je zou eigenlijk zeggen, je ziet het ook bij ritueel slachten van vee. Er zijn allerlei politieke en culturele overwegingen die ons kennelijk nopen dat te gedogen. Ook dat vind ik een onaanvaardbare zaak uit het oogpunt van diergedrag. Ik ben ook eigenlijk geneigd om jacht ook te beschouwen als een soort ritueel slachten, waar we kennelijk cultureel mee zijn opgezadeld, waar we kennelijk niet zo makkelijk vanaf kunnen, maar waar we toch eigenlijk mee achterlopen, zeker ten aanzien van de normen die inmiddels toch zijn afgesproken met betrekking tot de omgang met het dier.'

VAN HET SNIPPENFRONT...

DE WATERSNIP: NOG STEEDS BEJAAGBAAR

door Hans Brouwer en Remco Daalder

De watersnip, een kleine moerasvogel die in aantal flink achteruit gaat, wordt in ons land nog steeds belaagd. Deze tegenstrijdigheid moet zo snel mogelijk uit de wereld worden geholpen. Het is zaak om, in navolging van Duitsland en België, de jacht op de watersnip te sluiten.

Signalement

Bij het grote publiek is de watersnip niet zo bekend. Dat is niet zo verwonderlijk, want het is een vrij schuwe vogel met goede schutkleuren en een nachtelijke leefwijze. Als je hem in het veld tegenkomt dan is dat in de regel een kortstondige ontmoeting. Plotseling schrik je van een troepje vogels dat in zigzaggen- de vlucht vlak voor je van een modderige slootkant opvliegt. Het is moeilijk om de watersnip in zit te zien te krijgen. Het beste lukt dat nog in de baltstijd, wanneer de vogel zich opvallend gedraagt. Goede kansen zijn er ook vanuit een schuilhut bij een opgespoten terrein dat tijdens voor en najaarstrek als slaappleaats dient. De hier afgebeelde foto's zijn uit zo'n schuilhut gemaakt.

Kleurschakeringen van licht- en donkerbruin, wit en oranje zorgen ervoor dat de vogel tegen de achtergrond wegvalt. Deze camouflage werkt vooral uitstekend in de herfst, wanneer de opgespoten terreinen en moerasgebieden nog slechts met wat riet begroeid zijn. Wat niet wil zeggen dat we de watersnip in het voorjaar wel gemakkelijk te zien krijgen. Dan zit hij tussen het groen en geel van de bloeiende moerasandijvie en is de plantengroei zo hoog opgeschoten dat de watersnip zich er achter kan verbergen. De vogel is zo groot als een merel. In het veld is het moeilijk, zo niet onmogelijk, het mannetje van het vrouwtje te onderscheiden; toch is het mannetje iets forser uitgevallen. Een watersnip bestaat voor liefst een kwart uit

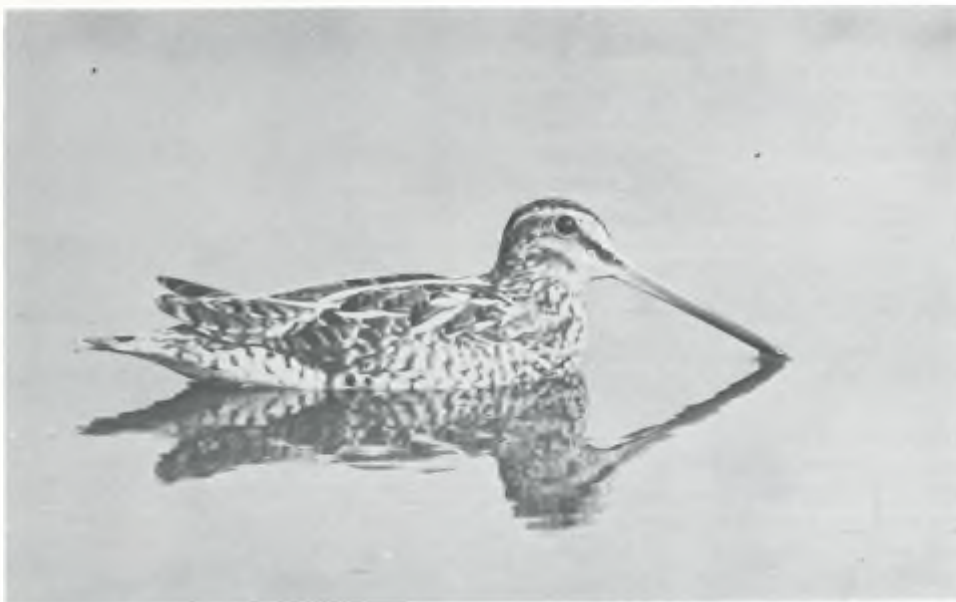
snavel. Deze komt hem goed van pas bij het voedselzoeken. Het is hem aan te zien dat we met een moerasvogel van doen hebben. Bij het voedselzoeken gaat de snavel veelal tot de neusgaten in de bodem. Daarbij is hij een weinig geopend. Met de tong wordt het voedsel opgezocht. Maar ook de ondersnavel dient als tastinstrument. De bovensnavel kan halverwege een weinig omhooggebogen worden zonder dat de snaveldelen aan de basis van elkaar wijken. Ook deze eigenschap heeft een functie bij het fourageren. Het menu bestaat uit wormen, slakken en insecten, maar ook uit plantenmateriaal, waaronder vooral zaden.

In het voorjaar gedraagt de watersnip zich wat minder schuw en wordt het baltsgedrag tentoongespreid. Dit dient om een territorium af te bakenen. Baltsgedrag moet opvallend zijn, want soortgenoten dienen te weten dat een stuk terrein geannexeerd is. Hiertoe maakt de

watersnip opvallende vluchten en roept hij vanaf een hoge post, in de regel vanaf een paaltje. Dit soort gedrag heeft de watersnip gemeen met andere vogels van open gebieden. Tijdens de baltsvlucht wordt met behulp van de buitenste staartpennen een geluid geproduceerd dat sterk doet denken aan het mekkeren van een geit. Vandaar de streeknaam 'hemelgeit'.

Als echte avondvogel baltst de watersnip als regel in de schemering, 's ochtends vroeg en tegen de avond. Dit maakt inventariseren mogelijk. Hiertoe wordt het aantal baltsende vogels op enkele opeenvolgende data geteld. Het resultaat is een cijfer dat het aantal broedparen aangeeft. Het is haast onmogelijk om de watersnip op een andere manier te inventariseren omdat het zo moeilijk is zijn nest te vinden (gelukkig maar). Ouders met jongen worden niet vaak ge-

watersnip

zien. Maar aangezien óók vrouwtjes en vogels op trek baltsen is het toch moeilijk achter het juiste aantal broedvogels te komen. Bovendien duurt het meestal enige dagen voordat een watersnip in zijn broedterrein gaat baltsen. Hoewel de watersnip zijn schuwheid in het voorjaar noodzakelijkerwijze enigszins aflegt is de kans op een ontmoeting het grootst tijdens de vogeltrektijden. Als broedvogel is de watersnip aanwezig met zo'n 5000 paar, maar het aantal vogels dat ons land tijdens de vogeltrek aandoet is wel tien maal zo groot. In de herfst en lente worden troepjes gevormd. Overdag houden deze zich op drassige terreinen of langs poldersloten op. Met zo'n 5000 stuks is het overwinteringsaantal in de regel klein, maar als het herfstweer zacht blijft willen er nog wel eens heel wat meer blijven hangen. In termen van de jagers betekent dat dat in zo'n zachte winter vele eigen broedvogels 'ziekgeschoten' kunnen worden.

Als moerasbewoner kent de watersnip de bruine kiekendief als natuurlijke vijand. In natte graslanden, waar de bruine kiekendief zich niet laat zien, ligt dat anders. Bekend is dat de watersnip behalve roofvogels ook vossen en marterachtigen (wezels) tot zijn vijanden moet rekenen. Overigens worden weilanden alleen in ons land als woongebied geaccepteerd. Waarschijnlijk moest hij wel, toen zijn natuurlijke woongebied op grote schaal verdween. Als weidevogel heeft hij een voorkeur ontwikkeld voor venige gronden. Dat zou althans verklaren waarom driekwart van de onze broedvogels in Friesland huist, terwijl het schijnbaar zo geschikte, maar kleiige Groningen matig is bezet.

Achteruitgang

Vanwege de problemen bij het inventariseren en het interpreteren van de verkregen gegevens lopen de schattingen van onze broedpopulatie nogal uiteen. Terwijl vele standaardwerken de watersnip een vrij schaarse broedvogel (250 tot 2500 paar) noemen, kwam de *Atlas van de Nederlandse broedvogels* in 1979 met een aantal van 5500 paar. Maar *Vogels van Friesland* (1978) noemde enkel al voor die provincie liefst 8000 broedparen.

Ondanks dit verschil van mening is het een feit dat het broedvogelaantal de laatste jaren flink achteruit gaat. Vast staat bijvoorbeeld dat de watersnip niet

meer gezien wordt in gebieden waar hij vroeger algemeen was. Langs de Grote Rivieren weet hij zich nog slechts te handhaven in de uiterwaarden, terwijl hij vroeger veelvuldig voorkwam in de binnendijks gelegen natte komklei- en broekgebieden. In de laatste 10 jaar heeft het Eemland een achteruitgang te zien gegeven van 440 paar (1970) naar 144 paar (1976). Zo'n achteruitgang van liefst 67% is onmogelijk terug te voeren op 'slecht inventariseren'. In andere watersnipgebieden (bijvoorbeeld in Noord-Holland) worden trouwens nog grotere aantalsdalingen gemeld dan in de Eem-polders het geval is.

Het slinken van het aantal broedparen is niets nieuws; het proces is enkel de laatste jaren versneld. In de vijfde druk van Thijsses *Het Vogeljaar* (1942) kunnen we al lezen: "t is alleen jammer, dat voortdurende ontginning en ontwatering hun de gelegenheid voor rustig broeden

gaat ontnemen. Ze hebben in de laatste kwart eeuw wel de helft van hun gebied verloren". De problemen en de oorzaken zijn door de jaren heen dezelfde gebleven. Ontginning en ontwatering zijn de grote boosdoeners. Als weidevogel heeft de watersnip nu eenmaal een andere voorkeur dan de boer. De watersnip mint drassige weilanden, de boer wil ze juist droog, vanwege de hogere grasopbrengst. Dezelfde, door ruilverkaveling in de hand gewerkte ontwatering is er de oorzaak van dat met de watersnip grutto, tureluur en kempiaan langzaam verdwijnen. Zij weten zich niet aan te passen aan de veranderende omstandigheden.

De afhankelijkheid van drassige gronden wordt nog eens benadrukt door enige inventarisatiegegevens van terreinen in het Rivierengebied die tijdelijk geschikt werden door een hoge waterstand in 1970 (bron: *Vogels van de Grote Rivieren*, 1979).

gebied	gemeente	1970	na 1970
Bovenpolder	Amerongen	11 paar	6 paar (1975)
Klaverwaard/Wolfswaard	Kesteren	11 paar	3 paar (1973)
Randwijksche waarden	Heteren	21 paar	2 paar (1972)

De jacht

De watersnip wordt niet alleen geplaagd met biotoopveranderingen, biotoopvernietiging (moerassen en weidegronden verdwijnen) en verstoring in de overgebleven weidegebieden (denk bijvoorbeeld aan het eierrapen). Hij is ook nog vogelvrij verklaard. De jacht heeft de dood van vele dieren op zijn kerfstok en zorgt voor fikse verstoring. De volgende citaten uit *Fauna-Florarapport Kreeken weidengebied Zwartehoek te Axel* van de vogelwacht Oostzeeuws-Vlaanderen De Steltkluut spreken voor zich.

- (19 - 8 - 1979) *In het zuidelijke snippengebied tussen kleine lis één dode snip, tevens een snip met de poten kapot geschoten; ik heb het dier uit zijn lijden verlost...*
- (6 - 10 - 1979) *Op 6 oktober stond ik op de Axelse dijk met een telescoop (60 x vergroting) het jachtgebieden gade te slaan, en zag het volgende gebeuren. Op 8 watersnippen werd er 7 maal geschoten, één dodelijk getroffen, 2 snippen aangeschoten en 1 snip met kapot geschoten vleugel in het*

VAN HET SNIPPENFRONT .....

bouwland terecht gekomen. Er werd geen moeite gedaan de dieren op te sporen.

- (15 - 12 - 1979) *Op 15 december was het noodweer, zowat elke vogel zat verscholen voor dit verschrikkelijke weer, toch werd er gejaagd op dieren die vanwege dit weer geen enkele kans hadden. En op deze dag kreeg ik toch een antipathie tegen deze 'heren' mede door een antwoord van dhr. Kervyn, namelijk toen ik hem vroeg hoe het kwam dat er zo slecht geschoten werd, antwoordde hij: 'Dat weet ik, we worden namelijk vergezeld door een oudere man, hij ziet wel zo goed niet meer, maar hij wil ook zijn plezier hebben'.*

Van 18 augustus tot 31 januari mag er op watersnippen worden geschoten. Hier zijn niet alleen doortrekkers afkomstig uit noordelijker landen de dupe van, maar ook broedvogels uit ons eigen land. Watersnippen hebben hier namelijk de gewoonte om na de broedtijd naar voedselrijke gebiedjes in de buurt van hun broedplaats te gaan. Daar blijven ze een tijdje, zo tot begin november. De jacht is dan al geopend. Heel wat van onze steeds schaarser wordende broedvogels vallen zo ten offer aan de jagers. Om welke aantallen het gaat is niet bekend. In ons land wordt nog steeds geen goede jachtstatistiek bijgehouden en de KNJV zwijgt in het algemeen in alle talen als het gaat om de geschoten aantallen jachtwild. De enige beschikbare gegevens zijn nogal oud en niet te gebruiken in de huidige situatie. Wel is duidelijk dat de jagers een directe negatieve invloed op onze broedpopulatie uitoefenen. De jacht wordt op twee manieren beoefend. Voor de eerste methode een stuk oeverbegroeiing in een 'snippenbedje' veranderd. De aantrekkingskracht op snippen wordt hier verhoogd door verse slootbagger, eventueel verrijkt met runderbloed of varkensmest. Hierdoor ontstaat een wormenrijk stukje grond. Vanuit een schuilhutje of van achter een schermpje wordt er vervolgens geschoten. De weidelijkheid eist van de jager dat hij alleen inkomende (= aanvliegende) snippen schiet. Bij de tweede methode doorkruist de jager een gebied of volgt hij een slootrand. Hij is dan meestal in gezelschap van een hond. Er wordt op de opvliegende snippen geschoten.

Wat maakt de jacht op de watersnip zo aantrekkelijk? Vroeger was deze jacht nogal winstgevend en waren er veel broodjagers. Door de sterk gestegen prijzen van patronen telt dit aspect nu nauwelijks meer mee. Maar nog steeds

wordt de watersnip als een culinaire lekkernij beschouwd. In *Het Parool* verscheen vóór kerstmis nog een recept voor watersnip. Een andere stimulans is de snelle vlucht van de watersnip. Dit maakt de jacht extra moeilijk en dus extra uitdagend.

Gevolgen van de jacht

Nog een citaat uit het Fauna- en Florarapport van De Steltkluut:

- *De snippenbedden worden te vroeg gemaaid (7 juli), terwijl op 18 augustus de jacht op watersnippen pas open gaat. Bruine kiekendief, blauwbarst en snor zijn hiervan het slachtoffer geworden; mede door het slechte voorjaar zaten deze dieren nog te broeden. Een opmerkelijk feit was dat de jagers ontkenen dat de bruine kiekendief verstoord was, maar de jacht-opziener zei: 'de kiekendief is verstoord, maar dit geeft niet want er zijn er toch genoeg'.*

Behalve de voor de hand liggende gevolgen voor de snippen zelf zijn er gevolgen voor het milieu. Watersnippen worden veelal bejaagd in moerasachtige gebieden en die zijn nogal kwetsbaar. Het lood van de hagelkorrels die niet in een snip terecht kwamen, kan in dit milieu loodvergiftiging bij andere vogels veroorzaken. Hierbij komt de niet onaanzienlijke verstoring die met de jacht gepaard gaat. Watersnippen vliegen pas op als hun belager vlakbij is. Om ze te laten opvliegen moet het terrein dus in alle richtingen doorkruist worden. Zo worden ook de andere dieren in dit milieu verstoord.

Er zijn toch al niet zoveel gebieden waar watersnippen terecht kunnen en door de

jacht kan de hoeveelheid beschikbaar terrein voor de watersnip weer kleiner worden. Een oorspronkelijk geschikt gebied wordt immers door de jagers ongeschikt gemaakt. Hier zij opgemerkt dat termen als 'beheer' en 'regulatie' in dit geval nergens op slaan; iets waarvan de jagers zich goed bewust zijn. Merkwaardig is dat twee andere vrij zeldzame snippensoorten sinds kort wél beschermd zijn (al vallen ze nog steeds onder de jachtwet en kunnen ze, bij een positieve beslissing van de jachtraad, weer bejaagd worden). Zowel poelsnip als bokje lijken echter nogal op de watersnip. Zelfs een ervaren vogelaar heeft er moeite mee ze te onderscheiden. Voor de gemiddelde jager zal dat dus niet meevalen. De PBNA - KNJV jacht cursus geeft in elk geval maar zeer weinig - en in onze ogen onvoldoende - informatie over het onderscheid tussen de drie snippensoorten. Bescherming van de poelsnip en het bokje kan dan pas effectief zijn als ook de watersnip niet meer bejaagbaar is.

Al met al wordt het tijd dat Nederland de ons omringende landen eens gaat volgen met haar jachtwetgeving. In Duitsland is de watersnip beschermd en ook in Vlaanderen mag deze vogel sinds kort niet meer geschoten worden. Er is geen reden te vinden waarom Nederland achter zou blijven, behalve dan het plezier van de jagers

Zelfs sommige jagers schijnen te vinden dat snippejacht écht te ver gaat en tegenwoordig niet meer kan. Een wijziging van de jachtwet in positieve zin mag, in combinatie met de recente wetsverandering in Vlaanderen niet lang meer op zich laten wachten

Het biotoop van de watersnip.

KNJV/ICBP: Eindstation voor watersnippen

De directeur van de Koninklijke Nederlandse Jagersvereniging drs. Th. J. Veen zag zijn verdere werkzaamheden voor deze organisatie niet meer zo zitten. Hij heeft per 31 december 1980 de club vaarwel gezegd. Het beheer van onze fauna komt nu in handen van drs. J. Oosterbaan, voormalig directeur van Hendrixslachterijen in Druten. Door het afhaken van de heer Veen is er een plaats vakant in de Nederlandse sectie van het ICBP (Internationale raad voor de vogelbescherming). Daar het merendeel van de leden van deze vogelbeschermingssekte de vogeljacht en de valkerij een warm hart toedragen of daadwerkelijk zelf jaagt is het te verwachten dat zij de heer Oosterbaan graag in hun midden zullen opnemen. Hoe zijn voorganger het lidmaatschap van deze raad voor de Vogelbescherming in praktijk bracht, blijkt uit onderstaand artikel uit de Nederlandse Jager van 15 september 1978:

Watersnippen gerechtigheid

De succesvolle jacht op onze virtuoze luchtakrobaat, de watersnip, is een dubbel genoegen. De jacht op de snip vraagt het uiterste van het vakmanschap van de jager. En ook de beloning in culinaire zin is groot.

Probeer eens het onderstaand recept, dat ik via een experiment vond. Het streelde de tong zodanig, dat ik niet kan laten u er deelgenoot van te maken. Al naargelang het aantal snippen en eters, kan het als voorgerecht of hoofdgerecht dienen. Als voorgerecht rekene men één snip per persoon, als hoofdgerecht twee snippen.

De snippen worden geplukt (of gestroopt), de kop en niet bevederde delen der poten verwijderd. De lever, nieren en darmen worden verwijderd. Braad een paar stukjes spek uit in de pan en als er voldoende vet in de pan is, braadt u de met zout en peper ingesmeerde snippen mooi donkerbruin. Vervolgens voegt u aan een pan met 6 snippen een derde pakje boter (of margarine) toe. Als de boter mooi bruin is laat u het geheel vijf minuten doorsudder en op een laag potje en giet de helft van de jus af. Deze bewaart u om later de saus mee te maken. Voeg nu een gesnipperde kwart ui, gesnipperd teentje knoflook en 1½ glas rode wijn toe. U laat dit geheel nog 25 minuten sudderen. U neemt nu de snippen uit de pan en laat ze afkoelen. Zodra ze hanteerbaar zijn verwijderd u alleen de lange beenderen (poten en

vleugels) en de rest van de snippen gaat twee maal door de vleesmolen (eerst grof, daarna fijn afgesteld)

U heeft nu een fijn verdeeld soort gehakt waarin de meegemalen botjes niet meer herkenbaar zijn. U neemt nu een vuurvaste schaal en bekleedt deze geheel met dunne repen vet spek op dezelfde wijze als zou u een paté bereiden. Het snippengehakt wordt nu gemengd met de jus die nog in de pan zit en een paar lepels beschuif of broodkruim. Vervolgens vult u hiermee de vuurvaste schaal. Hierboven op deed ik een laag goudbruin gebakken champignons (kleintjes). De bovenkant wordt nu ook afgedekt met dunne repen vet spek. U dekt nu de schaal af met aluminiumfolie en plaatst hem in de oven bij 170° (zowel boven- als onderverwarming aan). U laat er de schotel ten minste één uur in staan. Na ca. een half uur het alumini-

umfolie iets oplichten aan een zijde en een kwartier voordat u de schotel uit de oven haalt, het aluminiumfolie geheel verwijderen. Van de jus die u in het begin gereserveerd hebt, maakt u een gebonden saus. Vlak voor het opdienen roostert u dunne sneetjes witbrood. Deze belegt u met een dikke laag vlees uit de gloeiendhete schotel en schept er een lepeltje wildsaus overheen. Wij aten er een salade bij van fijn gesneden paprika, tomaat en komkommer, waarover gekruimelde geitenkaas (Chèvre).

Als u de moeite en tijd neemt om ook zo de snippen de laatste eer te bewijzen, zal het u wellicht net zo vergaan als ons, met als eenstemmige mening, dat deze snippen een waardig eindstation gevonden hebben.

Th. J. Veen

uit: De Nederlandse Jager 15-9-'78

VAN HET SNIPPENFRONT... DE HOUTSNIP:

houtsnip

Als je 's winters in de duinen of in de bossen wat luidruchtig door het struikgewas loopt stoot je er wel eens eentje op; heen korte dikke vogel met een plumpe vlucht, erg mooi om te zien. Hoewel de houtsnip een naaste verwant van de watersnip is, gedraagt hij zich anders. Het is een schuwe bosvogel die wormen en ander voedsel uit de bosbodem haalt. De houtsnip is omgeven door een ietwat mysterieus waas. Je ziet hem maar zelden vliegen en dan nog vooral in de schemering. Daarbij komt dat hij er een merkwaardige balts op na houdt. Deze schemerige vertoning gaat vergezeld van allerlei merkwaardige geluiden.

Houtsnippen zijn niet enkel mooi om te zien, maar ook leuk om te schieten. Dat vinden jagers tenminste al een hele tijd; de vogel behoort tot het traditionele jachtwild. Ook nu nog wordt er vrolijk van 15 oktober tot en met 31 januari op ze geschoten. Dit speelt zich dan vooral af tijdens drijfjachten. Een paar helpers van de jager gaan het bos in om houtsnippen de lucht in te jagen. Als de jager er dan in slaagt om in één schot twee vogels te schieten (een doublet) kan hij zelfs rekenen op een kruik jenever. Deze krijgt hij toegestuurd van een bekende drankfirma.

Net als bij de watersnip weten we, op wat losse getallen na, niet hoeveel vogels er worden geschoten. Net als bij de watersnip is deze jacht niet goed te praten en dient hij slechts voor het genot van de jagers - het culinaire aspect inbegrepen. De houtsnip is in ons land zo langzamerhand een onbehoorlijk zeldzame broedvogel geworden. Het is dan ook te hopen dat er snel een wetswijziging komt. Houtsnip én de drie 'moerassnippen' horen niet thuis in de jachtwet maar in de Vogelwet. Pas na deze verhuizing zal er een einde zijn gekomen aan de jacht op deze vogelsoorten. Het zal het image van Nederland in de Europese vogelbeschermingsbeweging beslist geen kwaad doen.

Remco Daalder en Hans Brouwer

Het 'onderzoek' van de houtsnip door Herr Doktor Kalchreuter

Op de jaarvergadering van het International Waterfowl Research Bureau in Japan is het systeem van vrijwillige coördinatoren voor de researchgroepen gehandhaafd. Als nieuwe coördinator van de researchgroep voor hout- en water-snippen is benoemd Dr. H. Kalchreuter uit West-Duitsland. Deze bosbouwkundige medewerker van het Instituut voor Wildonderzoek Baden-Württemberg is een gewaardeerd gastspreker op Nederlandse en Belgische jachtmanifestaties. De snippenresearchgroep geeft een eigen nieuwsbrief uit, waarin de verslagen van de lezingen worden gepubliceerd.

Hieronder hebben wij een korte lezing overgenomen uit Kalchreuter's boek *Die Waldschnepfe* (Uitg.: Dieter Hoffmann, Mainz). Hieruit blijkt dat er niet alleen in Nederland soms een schandalige mentaliteit heerst bij ambtelijke personen die geacht worden op internationaal niveau het faunabeheer te behartigen.

(red.)

De baltsjacht

Voor de jacht op houtsnippen worden hagelpatronen no. 7 (2½ mm) aanbevolen. Gebleken is echter dat hagel 2 mm bij deze beslist niet harde wildsoort goed voldoet. Als plek om te schieten kiest men een geschikte baltsplaats, zoals een in het bos gelegen kale of in cultuur gebrachte vlakte met loofbomen of vernieuwd gemengd bos als randgebied.

houtsnip

Een rand met oude bomen is lang niet altijd succesvol. De snippen vliegen er over de toppen of nog hoger. Zodoende blijft er meestal te weinig tijd voor een succesvol schot over. De dekking van de schutter speelt bij de jacht op houtsnippen een ondergeschikte rol. De jager staat sowieso meestal niet vrij, maar voor een bosschage, een dicht struikgewas of cultuurgewassen. Zo is hij, mits hij rustig blijft staan, voor de snip nauwelijks herkenbaar. Het schieten op een snip die bij het zoeken naar voedsel langzaam vliegend aankomt is op zich niet lastig. Het wordt echter vaak bemoeilijkt door ongunstige lichtverhoudingen. Belangrijk is het te weten dat de snip zich na een misser meestal iets laat vallen, om vervolgens in de zelfde richting verder te vliegen, vaak onder het uiten van baltsgeluiden. Onervaren jagers laten zich hierdoor misleiden. De reacties van de vogel op het schot, zijn van betekenis voor het nazoeken. Bij een direkt dodelijk schot valt de vogel in een boog naar de grond. Tengevolge van de zachte veren van de snip hoort men het neerkomen niet altijd. Meestal ligt de vogel dichterbij dan je denkt. Vaak ook bereikt ze de grond niet, maar blijft ze in de takken van het struikgewas hangen. Een in de vleugel geschoten snip fladdert schuin naar de grond en gaat in de lucht herhaaldelijk over de kop. Als je de vogel direkt achterna gaat verraadt ze zich doordat ze tevergeefs probeert op te vliegen. Hierbij kan men de tsielpende angstkreet horen. Bij zulke reacties op het schot moet men direkt gaan zoeken.

Is de vogel weidelijk geraakt dan daalt ze in een gestrekte vlucht die overgaat in een glijvlucht, daarbij soms nog een boog vliegend, langzaam naar beneden. Zij bereikt de grond meestal na 50 á 150 meter. Zo valt ze vaak nog in het zicht van de jager neer. Men krijgt de snip niet te pakken als men de vogel nog op de zelfde avond achterna gaat, omdat ze dan gewoonlijk voor een laatste lange vlucht opgaat en zodoende verloren gaat. Laat men de vogel echter met rust en stelt men het zoeken uit tot de volgende dag, dan ligt ze meestal dood op de plek waar ze gevallen is. Leeft de vogel echter nog dan is zij zo zwak dat men haar gemakkelijk grijpen kan of na een korte achtervolging bemachtigt. Het gevaar dat de snip 's nachts door roofdieren gevonden wordt, is verrassend klein. In dit verband kan nog vermeld worden dat ook vele goede jachthonden geen enkele interesse tonen voor snippen, of deze in het gunstigste geval alleen aanwijzen, in plaats van ze ook te apporteren. Ook met deze omstandigheid moet met het zoeken rekening worden gehouden. Levend bemachtigde snippen doodt men door de borstkast van de vogel van boven af krachtig samen te persen totdat ze de snavel laten hangen.

De zoekjacht

In gebieden met een grote snippenpopulatie wordt gewoonlijk gejaagd met de hond. Jachthonden van diverse rassen kammen het snippen-biotop uit door heen en weer te speuren. Ze ruiken de snippen, die zich drukken en blijven er bewegingsloos op enige meters voor staan. Zo maken ze het aan de drukkende jager duidelijk. Pas voor de jager gaat de vogel op. Ze wordt neergeschoten als zij in een draaiende vlucht probeert te ontkomen. In een onoverzichtelijk bosgebied hangt men de hond een belletje om de hals zodat de jager hoort waar hij heengaat. Wordt het stil, dan heeft de hond wat gevonden en rent de jager naar de plek waar hij het belletje voor het laatst gehoord heeft. De eisen die bij de zoekjacht aan de schietvaardigheid van de jager gesteld worden zijn nogal verschillend. Vogels die door de trek zijn vermoeid blijven langer zitten en zijn daarom gemakkelijker te schieten. In uitzonderlijke gevallen zijn ze vooral bij nacht met behulp van lichtbakken met de hand te grijpen. Ze kunnen dan met stokken worden doodgeslagen.

H. Kalchreuter

1+6

7

SCHIET MIJ NIET

8

STOP SPORTJACHT

9

2

4

5

'ik hoor d'r ook bij'

11

	Prijs (incl. porto)-
1. Set van 4 ronde SKF-stickers , verschillende teksten, 4 kleuren per set van 4 stuks	F 2,55
per 4 sets van 4 stuks	9,00
2. Kleine gele stickers , per vel (8 stuks)	1,55
per 5 vel (= 40 stuks)	6,00
3. Sluitzegels c.q. munstickers , per vel (16 stuks)	0,80
per 5 vel (= 80 stuks)	1,80
4. Stop Ganzenjacht-sticker , Ø 10 cm per stuk	1,05
per 4 stuks	2,55
5. Sticker Kritisch Bosbeheer , per stuk	1,30
per 4 stuks	3,55
6. S.K.F.-button 'Dood geen dier voor plezier', Ø 4 cm, rood/zwart per 5 stuks	7,25

POSTERS

	Prijs (incl. porto)
7. Houtsnip	4,35
8. Hermelijn	4,35
9. S.K.F.-Kraal	4,35
10. Vos 4 stuks van bovenstaande posters (naar keuze)	10,75
11. Zeehondenposter 'Ik hoor d'r ook bij', 4 kleurendruk	5,70

Uitgaven

KRITISCH BOSBEHEER

	Prijs (incl. porto)
Natuurbos in Nederland	4,70
Houtteler bemoei je er niet mee!!	4,70
Ontwikkeling van de boswet	5,00
Zomergroene loofouwouden	10,00
Poster L.W.K.B.	5,00

Bovenstaande artikelen zijn te bestellen door overmaking van het juiste bedrag, en onder vermelding van het gewenste artikel, op giro **130 93** ten name van **Propagandafonds Stichting Kritisch Faunabeheer, Oosterbeek.**